

houd van de rijkdom aan bijen en wespensoorten voorstelde:

— de drie resterende zandmuren (die tegenover Holstein kan inmiddels als verloren worden beschouwd) zoveel mogelijk in de huidige toestand laten; slechts de dekrand en het metselwand rond de poorten zou gerestaureerd moeten worden.

het boventalud zou jaarlijks voor een deel vrijgekappt moeten worden.

— de grachten zouden in de winter bij toerbeurt gemaaid moeten worden.

— de wilde flora in de grachten (ook bij fort Zeeland) zou in de stand gehouden moeten worden.

— overmatige recreatie (bromfietsen!) zou moeten worden tegengegaan.

— Er zou (meer) toezicht moeten zijn om bijvoorbeeld stenendiefstal tegen te gaan.

De heer B. Kruyntjes ging vervolgens in op de betekenis van de Bossche Fronten voor de Muurhagedis en de

beschermende maatregelen die nodig zijn om deze diersoort voor Nederland te behouden. In grote lijnen komen deze maatregelen overeen met die welke Br. Lefebvre reeds noemde. Bovendien suggereerde hij dat in de reeds gerestaureerde muren de spleten die voor de Muurhagedis zijn aangebracht, dieper gemaakt zouden moeten worden. Voorts dient bij restauratie de muur ruw en niet glad te worden afgewerkt en dient ervoor gezorgd te worden dat er voldoende overgangen blijven van pioniervegetaties naar struwelen.

Als laatste spreker gaf de voorzitter het woord aan de heer H.P.M. Hillegers, die inging op de verschillende vegetatietypen die in het gebied te onderscheiden zijn. Ook de maatregelen die hij voorstelde sloten nauw aan bij de reeds vermelde. Bovendien stelde hij voor om delen van het gebied te laten begrazen door Mergellandschapen, die de vegetatie kort kunnen houden.

Tijdens de discussie werd vooral ingegaan op het effect van beweiding voor de verschillende diergroepen. De heer Lenders stelde daarbij dat het in begrazing nemen van delen van het gebied, eventueel aangevuld met de aanleg van pallsaden, doornhagen en houtwallen, de soortenrijkdom te goede kan komen. Genoemde maatregelen zijn bovendien cultuurhistorisch goed te verantwoorden.

Aan het eind van de avond sprak de voorzitter de hoop uit dat er binnen afzienbare tijd door de verantwoordelijke instanties afdoende maatregelen voorgesteld en uitgevoerd zullen worden om dit waardevolle gebied binnen de grenzen van Maastricht te behouden. Bij het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg bleek in ieder geval vanavond voldoende enthousiasme voor en kennis van de Bossche Fronten aanwezig te zijn. Het Genootschap stelt haar kennis dan ook graag beschikbaar.

Naschrift "grensgeval"

Als aanvulling op het artikel over de invloed van de Rijksgrens op de St. Pietersberg-flora (Natuurhist. Maandbl. 74 (4) : 57-76) dient nog een zeer opmerkelijk "grensgeval" vermeld te worden.

Op blz. 72 (3e kolom: 1e/2e regel) wordt voor wat betreft de uniformiteit in de vegetatie van het (Caestert) bos op de Maasdalhelling van de St. Pietersberg opgemerkt; "behalve in het voorjaar". Een nadere toelichting kon echter niet meer worden opgenomen. Naast genoemd floristisch verschil (regel 7 e.v.) kan er in het voorjaar binnen dit hellingbos (tussen de ENCI-groeve en het voormalige kasteel Caestert) namelijk ook een opmerkelijk vegetatiekundig verschil worden waargenomen. Op Belgisch grondgebied bepaalt de massale bloei van

Bosanemoon (*Anemone nemorosa*), vaak vergezeld van Speenkruid (*Ficaria verna*), in die periode voor een belangrijk deel het aspect van de kruidlaag, terwijl de ondergroei van datzelfde bos aan de Nederlandse zijde van de Rijksgrens dan juist gekenmerkt wordt door het nagenoeg geheel ontbreken van Bosanemoon en de aanwezigheid van een bodembedekkende laag Klimop (*Hedera helix*). Die grote hoeveelheid Klimop zou (ten dele) de aanwezigheid in dit bos (op Nederlands grondgebied) kunnen verklaren van een rijke en standvastige groeiplaats van de op deze soort woekerende, uiterst zeldzame Klimopbremraap (*Orobancha hederae*).

De oorzaak van dit merkwaardig vegetatiekundig verschil zou mogelijk gezocht moeten worden in een verschil in beheer (gebruik) tussen beide delen in het verleden.

B.G. Graatsma

Errata

In het artikel "De flora van de Sint-Pietersberg: een grensgeval" (Natuurhist. Maandbl. 74(4) : 57-76) is op blz. 68 in de eerste kolom (tussen 9e en 8e regel van onderen) de volgende regel weggevallen: "Nederland en bij".

In het artikel "De Sabelsprinkhaan, *Phaneroptera falcata* (Poda), weer in Nederland gevonden" (Natuurhist. Maandbl. 74(3) : 38-42) is op blz. 42 de volgende literatuurverwijzing weggevallen:

RAGGE, D.R., 1956. A revision of the genera *Phaneroptera* Serville and *Nepheoptera* Uvarov (Orthoptera: Tettigoniodea), with conclusions of zoogeographical and evolutionary interest. Proc. Zool. Soc. Lond. 127: 205-283.